

Březinová, Helena

Slovník základních pojmů z textilní terminologie

In: Březinová, Helena. *Textilní výroba v českých zemích ve 13.-15. století : poznání textilní produkce na základě archeologických nálezů*. Klápště, Jan (editor); Měřínský, Zdeněk (editor). Praha: Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, 2007, pp. 105-106

ISBN 807308144X

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/127399>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

IX. SLOVNÍK ZÁKLADNÍCH POJMŮ Z TEXTILNÍ TERMINOLOGIE

ATLASOVÁ VAZBA (atlas) – jedna ze tří základních tkalcovských vazeb. U atlasu se vazné body vzájemně nedotýkají a jsou pravidelně rozmístěny. Každá osnovní nit a každý útek váže ve střídě vazby pouze jednou a jiným způsobem. Střída vazby je stejně velká v osnově i útku, nejmenší střída je 5/5, vzdálenost vazných bodů i jejich směr se řídí postupným číslem.

BAVLNA – vlákna ze semen různých odrůd bavlníku (*Gossypium*). Chemické složení bavlněného vlákna: celulóza 94 %, protein 1,3 %, pektiny 1,2 %, vosky 0,6 %, cukry 0,3 %, ostatní 2,6 %.

DOSTAVA – počet osnovních a útkových nití na 10 mm tkaniny, podle dostavy je posuzována hustota tkaniny.

KEPROVÁ VAZBA (kepr) – jedna ze tří základních tkalcovských vazeb. Vazné body vytvářejí na tkanině šikmé řádky, podle počtu osnovních a útkových vazných bodů se rozeznává třívazný (2/1, 1/2) a čtyřvazný (1/3, 3/1, 2/2) kepr.

KONOPI – lýkové vlákno ze stonku rostliny konopě seté (*Cannabis sativa*). Chemické složení konopného vlákna: 85 % celulóza, 10 % lignin a pektin, 4 % vlhkost, 1 % popeloviny, tuky a vosky.

LEM – pruh tkaniny nebo pleteniny, přehnutý na okraji nebo upevněný kolem okraje textilie, který má funkci začišťovací, zpevňovací nebo ozdobnou.

LEN – lýkové vlákno ze stonku rostliny lnu setého (*Linum ussitatissimum*). Chemické složení lněného vlákna: 85 % čistá celulóza a lignin, 15 % popel.

OČKO (klička, smyčka) – základní vazební prvek pleteniny. Místo překřížení nití různých oček se nazývá vazný bod pleteniny.

ODVOZENÁ VAZBA – je vytvořena od základní plátnové, keprové nebo atlasové vazby přidáním nebo odebráním některých vazných bodů, či jiným uspořádáním nití.

OSNOVA – soustava podélných nití v tkanině, s nimiž jsou souběžné pevné okraje tkaniny.

OVČÍ VLNA – přírodní živočišné vlákno získané ze srsti ovcí. Skládá se z rouna, jehož spodní vrstvu tvoří podsada z krátkých jemných chlupů, zevní vrstvu tvoří pesíky, skládající se z delších a hrubších chlupů. Podstatou vlněného vlákna je keratin, složený z 50 % ze sloučeniny uhlíku skleroproteinu, 6 – 7 % vodíku, 23 % kyslíku, 16 – 20 % dusíku a 3 – 5 % síry.

PLÁTNOVÁ VAZBA – jedna ze tří základních tkalcovských vazeb. Nejjednodušší a nejhustější provazující vazba se stejným vzhledem lícni i rubové strany tkaniny.

PLETENÍ – vzájemné proplétání jedné soustavy nití pomocí kliček, smyček nebo oček.

PLETENINA – plošná textilie, vytvořená proplétáním či provlékáním kliček, smyček nebo oček vytvořených z jedné soustavy nití.

PLSŤ – plošná textilie zhotovená většinou z vlny nebo zvířecí srsti, u níž jsou vlákna vzájemně důkladně propletena pomocí mechanických a chemických vlivů, které vznikají při plstění.

PŘEDIVO – vyčištěná a vyčesaná vlákna rostlinného nebo živočišného původu vhodná ke spřádání (výrobě přize).

PŘÍRODNÍ HEDVÁBÍ – bílkovinný výměšek snovících žláz housenek bource morušového (*Bombyx mori*), do něhož se housenka zamotává během zakuklování. Chemické složení hedvábného vlákna: bílkovi-

na fibroin 76 %, klišový obal sericin 22 %, 2 % tuky, vosk a minerální soli.

PŘÍZE (nit) – výsledný produkt spřádání textilních vláken, která jsou vzájemně spojena zákrutem. Pružný a pevný útvar s malými příčnými rozměry a neomezenou délkou, vhodný k výrobě textilních výrobků.

SÍŤ – plošná textilie, vzniklá vzájemným překřížením nití, které jsou v místě překřížení pevně spojeny uzlíkem a tvoří tak očka různé velikosti.

SKANÍ (skaná nit) – vzájemné zakrucování dvou nebo více jednoduchých nití (přízí) používané zejména ke zvýšení pevnosti.

SNOVÁNÍ – příprava osnovních nití k navázání na osnovní vál tkalcovského stavu.

STRÍDA VAZBY TKANINY – určitý počet osnovních a útkových vazných bodů (provázání určitého počtu osnovních a útkových nití), který se ve vazbě tkaniny pravidelně opakuje.

SOUKÁNÍ – přemotávání hotové příze z vřetene na cívky nebo na motovidlo.

TEXTIL – všeobecné označení pro textilní surovinu, textilní polotovar a textilní výrobek.

TEXTILIE – souhrnný název pro textilní výrobek.

TKANÍ – opakované pravidelné provazování soustav osnovních a útkových nití v plošnou tkaninu pomocí tkalcovské vazby.

TKANICE – úzká tkanina s pevnými okraji o šířce okolo 10 mm zhotovená z různých materiálů.

TKANINA – plošná textilie skládající se ze dvou nebo více soustav osnovních a útkových nití, které jsou navzájem provázány v kolmém směru plátnovou, keprovou či atlasovou vazbou nebo jejich odvozeninami.

ÚTEK – soustava příčných nití v tkanině.

VAZBA PLETENINY – princip vzájemného propletení nití.

VAZBA TKANINY – princip vzájemného provázání soustavy podélných osnovních a příčných útkových nití, který má vliv na pružnost, pevnost, strukturu, tepelnou izolaci a celkový vzhled textilie. Základními tkalcovskými vazbami jsou plátnová, keprová a atlasová, z nichž vychází velké množství vazeb odvozených a složených.

VAZNÝ BOD TKANINY – místo křížení osnovní a útkové nitě. Rozeznáváme osnovní vazný bod, kdy osnovní nit je nad nití útkovou a útkový vazný bod, kdy útková nit je nad nití osnovní.

VAZNÝ BOD PLETENINY – místo překřížení nití různých oček.

VLÁKNO – pružný a pevný útvar s malými příčnými rozměry a omezenou délkou, vhodný ke zhotovení příze (nitě) spřádáním.

ZÁKRUT – obecné označení pro směr zakroucení příze (stáčení vláken). Rozeznáváme zákrut levý, značený písmenem S, a zákrut pravý, značený písmenem Z.